

עלייה לתורה למי שהוזקק לישוב בכיסא גלגלים

נשאלתי אם יכולים לקרוא לעלות לתורה מי שהוזקק לכיסא גלגלים ואינו יכול לעמוד אפילו בדוחק גדול. ויותר צ"ע בבית הכנסת הזה שמפני דוחק המקום אין יכולים לדחוף הכיסא למקום שבו עומדים כל העולים לתורה, אלא לצד השלחן.

כתוב בשו"ע (או"ח סי' קמ"א סע' א') "צריך לקרות מעומד ואפילו לסמוך עצמו לכותל או לעמוד אסור אלא אם כן הוא בעל בשר". והמקור לדין הזה הוא במגילה (כא). דתנן "הקורא את המגילה עומד ויושב", ואיתא בגמרא "תנא מה שאין כן בתורה. מנא הני מילי אמר רבי אבהו דאמר קרא ואתה פה עמד עמדי". ואמרו בירושלמי (מגילה פ' הקורא עומד הל' א') "זה שהוא עומד לקרות בתורה... מפני כבודה", ולכאורה היינו שצריכים לנהוג בקריאת התורה בצבור דוגמה לדרך שניתנה תורה בסיני. ומה"ט אמרו בירושלמי (שם) "ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד בר נש קאים מתרגם סמיך לעמודא אמר ליה אסור לך כשם שניתנה באימה וביראה כך אנו צריכינן לנהוג בה באימה וביראה."

ונחלקו רבותינו מה דינו בדיעבד להקורא מיושב. הרי הטור (סי' קמ"א) נקט לשון הגמרא, וז"ל "וצריך לקרות מעומד דתנן הקורא את המגילה יושב יצא משא"כ בתורה". ומדלא חילק בין לכתחילה לדיעבד משמע מדבריו שאף בדיעבד לא יצא בקריאת התורה. וכן מפורש בדברי הב"ח (סי' תר"צ ד"ה הקורא) שכתב לענין קריאת התורה "אבל יושב אפילו דיעבד לא וצריך לחזור ולקרות מעומד נ"ל."

מאידך, כתב המג"א (סי' קמ"א ס"ק א') "אבל ממ"ש הרב"י בשם רש"י משמע דדוקא לכתחילה קפדי אבל בדיעבד יצא ע"ש, וכ"מ מספ"ז דסוטה דאמרינן דהמלך יושב ואי איתא דאפילו בדיעבד לא יצא משום כבודו של מלך לא שרי לכתחילה, וכה"ג דייקנין בח"מ סי' כ"ח גבי עדות ויש לחלק". וכן כתב המ"ב (שם ס"ק א') כדברי המג"א. ועיין בלבושי שרד (או"ח שם) שפירש מש"כ המג"א "ויש לחלק" שהחילוק הוא שדין עמידה בעדים הוא מה"ת ועמידה בקה"ת אינו אלא מדרבנן (וא"כ ק"ו שיש להקל בקריאת התורה), א"נ שאין לדמות כבוד המלך לכבוד ת"ח (וא"כ אין מקור להקל בנ"ד מהל' עדות רק מדין קריאת התורה של הקהל).

לענין עמידה בעדים כתב השו"ע (חו"מ סי' כ"ח סע' ה') "צריכים העדים לכתחילה להעיד מעומד, ואם העיד ת"ח מושיבין אותו." אך אין נוהגין כן אף לכתחילה, שהרי הורו הפוסקים (חו"מ סי' י"ז סע' ג') "כבר נהגו כל בתי דיני ישראל לאחר התלמוד שמושיבין בעל דינים וגם העדים כדי להסיר המחלוקת" (ודומה לזה כתב ס"ס כ"ח סע' כ"ו). הרי לכתחילה נוהגים להושיב עדים ת"ח, וגם נוהגים להושיב כל אדם בזה"ז מפני המחלוקת.

ולכאורה מכל זה יש מקום להקל בנידון דידן. אך צ"ע אם באמת יש לדמות ישיבה של המלך למי שנזקק לכיסא גלגלים, שהרי כבודו של מלך גדול מכל בשר ודם שהרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (קידושין לב.; רמב"ם הל' מלכים פ"ב הל' ג'), וגם "שכל העם באין אליו בעת שירצה עומדין לפניו ומשתחויים ארצה" (שם הל' ה'). וכל זה לא נמצא בשאר העם, שהרי אף תלמידי חכמים מופלגים יכולים למחול על כבודם וגם אין משתחויים לפניהם. וא"כ אין לנו מקור מפורש להקל לענין קריאת התורה, רק לענין קבלת עדות, ושמא יש לחלק ביניהם כמש"כ המג"א ולבושי שרד (הנ"ל). [וע"ע תוס' (שבועות ל: ד"ה עשה) שנסתפקו אם כבוד המלך גדול מכבוד ת"ח שלא מחל על כבודו, ולכאורה זהו מש"כ הלבושי שרד לפרש דברי המג"א "שאין לדמות כבוד המלך לכבוד תלמיד חכם". ולפי זה אין להוכיח מדין עדות קריאת התורה כמ"ש].

מיהו נראה שיש כמה טעמים להקל בנ"ד ולהתיר ישיבה בכיסא גלגלים. הרי כאן מיירי במי שהוא חולה או זקן ויש כאן ענין גדול של כבוד הבריות, ואמרו חז"ל שגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה של דבריהם כמפורש בגמרא (ברכות יט:). ואם יש מקרה שבוולט כשאין קורין אותו לעלות לתורה כגון יום שמת בו אביו או אמו, וק"ו לשמחות כגון שנולד לו בן או נכד או שנשאת בנו או בתו, נראה שיש בזה משום כבודו שהרי כל אדם שיש לו מאורעות הללו עולה לתורה. ונראה שאף בלא מאורעות הללו, במקום שרגילים לקרוא לכל אנשי הקהל ואם לא יקראוהו לעלות יש לו בזיון בזה, נראה דה"ה.

ועוד אפשר לרדן בכה"ג מטעם אחר דהיינו כיון שא"א בענין אחר (שהרי א"א לו לעמוד אף אם יעזרו אחרים) הוי כשעת הדחק, וכל שעת הדחק כדעבד דמי. [וכלל זה מוזכר בכמה מקומות לדינים שונים, ועי' שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' ל"ג לענין קביעות מקום לגיטין, שו"ת חכם צבי סי' ק"ל לענין עירוב תשבילין, שו"ת האלף לך שלמה השמטות סי' ל"ז לענין חמץ בפסח, ועוד]. וע"ש בשו"ת אלף לך שלמה שכתב "וגם זה אינו רק בעת הדחק ולא בלא"ה והיכא דשוין אין להתיר אף בעת הדחק זולת אם הוא דחק ביותר שא"א בשום ענין או כל

שעת הדחק בכדיעבד דמי". ובנ"ד הרי א"א בענין אחר וגם כיון שאם קרא מיושב יצא בדיעבד, יש מקום להתיר אף לכתחילה.

וכעין זה הורה הגרש"ז אויערבאך לענין סומא (הו"ד ספר נשמת אברהם ח' או"ח סי' קל"ט אות ב') וז"ל "נהוג שגם סומא עולה לתורה משום דחשיב כשעת הדחק וגם רבים מעמי הארץ שאינם יודעים לקרוא יחד עם הקורא עולים לתורה".

ועוד כיון שבוזה"ז אינו קורא לעצמו אלא ש"צ קורא לכולם והוא מברך, שמא אין להחמיר עליו כ"כ, והוי כמו זה שמתירים לקרוא לסומא וע"ה (ועי' סי' קל"ט סע' ג').

ועוד אם האיש זקן יש גם בזה משום מפני שיבה תקום והדרת פני זקן והוי דומה למה שכתבו הפוסקים שאין ת"ח חייבים להעיד מעומד (עי' חו"מ סי' כ"ח סע' ה') שפ' הסמ"ע (ס"ק ל"ב) "דאת ה' אלקיך תירא כתיב לרבות ת"ח וה"ל היא 'ועמדו' עשה והאי 'את ה' אלקיך תירא' עשה, ועשה דכבוד תורה עדיף, גמרא". וכאן הכבוד אינו במה שצריכים לעמוד אלא במה שאם לא כן לא היו קורין אותו לעלות לתורה ויש בזה בזיון גדול לאיש כזה.

ומה שהקפיד השו"ע (או"ח סי' קמ"א סע' א') "ואפילו לסמוך עצמו לכותל או לעמוד אסור" אינו ענין לנ"ד שהרי כל הטעם שאין לסמוך היינו משום "דצריך לעמוד באימה" (לשון בה"ט או"ח סי' קמ"א ס"ק ב' בשם ב"י), וכאן אין ישיבתו אלא מחמת חולשתו ולא מפני חסרון יראתו, וכן מוכח ממש"כ השו"ע בסוף דבריו "אלא אם כן הוא בעל בשר".

כבר דנו רבותינו אם יכולים לקרוא סומא לתורה, וז"ל השו"ע (סי' קל"ט סע' ג'-ד') "סומא אינו קורא לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב [ומהרי"ל כתב דעכשיו קורא סומא כמו שאנו קורין בתורה לעם הארץ]. ולפי מנהגינו שקורין לסומא וכל מי שאינו יכול לקרוא, לכאורה ה"ה למי שהוזקק לכיסא גלגלים.

אך עדיין צ"ע בנ"ד מטעם אחר שהרי בבית הכנסת הנ"ל אין מקום לדחוף הכיסא מול התורה למקום שכל העולים רגילים לעמוד, מה שאינו כן בסומא ומי שאינו יודע לקרוא, וא"כ שמא אין לקרותו שהרי אינו נראה כמי שעולה לתורה. ונראה שאם הוא סמוך לשלחן באופן שנראה לכל שהוא אצל התורה, בין שהוא במקום הרגיל ובין שהוא בצד השלחן, שיכולים לקרותו משום כבוד הבריות, בפרט אם הוא בגדר "חיוב" כגון שהוא יום שמת בו אביו או אמו או שנולד לו בן וכיוצא באלה.